

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΘΕΑΤΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η στήλη θα φιλοξενεί άρθρα που θα παρουσιάζουν τις τελευταίες έρευνες οι οποίες έχουν δημοσιευτεί σε επιστημονικά περιοδικά, τις διατριβές που κατατίθενται με θέμα το θέατρο, την αναπαράσταση και την επιτέλεση, καθώς και προηγούμενες ερευνητικές μελέτες σημαντικές για το πεδίο. Στόχος της στήλης είναι να παρακολουθεί τις τελευταίες εξελίξεις στην επιστήμη του θεάτρου, να διακρίνει τάσεις και να προτείνει νέα ερευνητικά ερωτήματα.

Ο Χικμέτ και το θέατρο

Μπουγιούκλου Χασάν

Περίληψη: Ο Ναζίμ Χικμέτ ως πρωτοπόρος της ποίησης και ιδεολογικός επαναστάτης, έρχεται γρήγορα σε σύγκρουση με τον συντηρητικό πολιτικό κόσμο της Τουρκίας και την εκεί κοινωνία. Αποφασίζει να εκφράσει την δυσαρέσκεια και το παράπονό του μέσα από την τέχνη του θεάτρου. Η διαδρομή στο θέατρο περνά μέσα από “40 κύματα”, διώκεται, φυλακίζεται και στο τέλος εξορίζεται με αποτέλεσμα τα τελευταία χρόνια της ζωής του να τα περάσει στην Κομμουνιστική Ρωσία. Τα τελευταία 20 χρόνια της ζωής του τα αφιερώνει στην ποίηση και στο θέατρο, γράφει ανελλιπώς, ασχολείται με πάθος για ένα καλύτερο μέλλον και συναναστρέφεται με πρωτοπόρους του Ρωσικού νατουραλισμού, εμπεριέχοντας πολλές πληροφορίες από τους παραπάνω στα κείμενα του. Η μελέτη που ακολουθεί, παρακολουθεί την διαδρομή του Χικμέτ στον θεατρικό χώρο, από τα κείμενα μέχρι και τις σκηνοθετικές του ανησυχίες όπως επίσης και η σχέση του με Έλληνες συγγραφείς. Μια πορεία γεμάτη εντάσεις και αμφισβητήσεις που έμελλε όμως να μας αφήσει μια παρακαταθήκη που όπως φαίνεται είναι πιο επίκαιρη από ποτέ.

Λέξεις-κλειδιά: Ποίηση, μετάφραση, Ρωσία, ομόνοια, darul bedai(νταρουλ μπενται)

Ο Ναζίμ Χικμέτ ως πρωτοπόρος της ποίησης και ιδεολογικός επαναστάτης, έρχεται γρήγορα με τον συντηρητικό πολιτικό κόσμο της Τουρκίας και την εκεί κοινωνία. Αποφασίζει να εκφράσει την δυσαρέσκεια και το παράπονο του μέσα από την τέχνη του θεάτρου.

Η διαδρομή στο θέατρο περνά μέσα από “40 κύματα”, διώκεται, φυλακίζεται και στο τέλος εξορίζεται με αποτέλεσμα τα τελευταία χρόνια της ζωής του να τα περάσει στην Κομμουνιστική Ρωσία. Τα τελευταία 20 χρόνια της ζωής του τα αφιερώνει στην ποίηση και στο θέατρο, γράφει ανελλιπώς, ασχολείται με πάθος για ένα καλύτερο μέλλον και συναναστρέφεται με πρωτοπόρους του Ρωσικού νατουραλισμού, εμπεριέχοντας πολλές πληροφορίες από τους παραπάνω στα κείμενά του.

Η μελέτη που ακολουθεί, παρακολουθεί την διαδρομή του Χικμέτ στον θεατρικό χώρο, από τα κείμενα μέχρι και τις σκηνοθετικές του ανησυχίες όπως επίσης και η σχέση του με Έλληνες

συγγραφείς. Μια πορεία γεμάτη εντάσεις και αμφισβητήσεις που έμελλε όμως να μας αφήσει μια παρακαταθήκη που όπως φαίνεται είναι πιο επίκαιρη από ποτέ.

Λίγα λόγια για τον Ναζίμ Χικμέτ

Ο Ναζίμ Χικμέτ Ραν ήταν Τούρκος ποιητής και λογοτέχνης, μια από τις σημαντικότερες φωνές της λογοτεχνίας του 20^{ου} αιώνα. Γεννήθηκε στην οθωμανική Θεσσαλονίκη στις 15 Ιανουαρίου του 1902 από μια εύπορη οικογένεια, έχοντας από την πλευρά της μητέρας του γερμανικές και πολωνικές ρίζες. Πέθανε στις 3 Ιουνίου του 1963 στη Μόσχα από καρδιακή προσβολή σε ηλικία 61 ετών. Πέρασε αρκετά από τα παιδικά του χρόνια κοντά στον παππού του κάνοντας περιπλανήσεις στη Μικρά Ασία καθότι ο παππούς του ήταν ανώτερος αξιωματικός της περιοχής. Προτιμούσε την συντροφιά του παππού διότι οι γονείς του βρισκόντουσαν εν διαστάσει.

Ο Ατατούρκ εκτιμώντας τις πνευματικές του ικανότητες, τον διόρισε διευθυντή σε ένα εξέχον σχολείο της Τουρκίας. Οι ριζοσπαστικές του ιδέες όμως τον έφεραν γρήγορα σε σύγκρουση με τους συντηρητικούς κύκλους της χώρας, καθώς ο Χικμέτ θεωρείται ένα από τα ινδάλματα της τουρκικής Αριστεράς. Έτσι τον Σεπτέμβρη του 1921 έφυγε από την Τουρκία με πρώτο σταθμό το Μπατούμι της Σοβιετικής Γεωργίας και τελικά εγκαταστάθηκε στη Μόσχα όπου και ξεκίνησε τις σπουδές του στο Κομμουνιστικό Πανεπιστήμιο στις οικονομικές και πολιτικές επιστήμες. Εκεί παθιάστηκε με την Οκτωβριανή Επανάσταση την οποία και μελέτησε ενώ καλλιτεχνικά επηρεάστηκε από τον ρώσικο φουτουρισμό τον οποίο εκπροσωπούσε ο ποιητής Μαγιακόφσκι και ο σκηνοθέτης Μεγιερχόλντ.

Το 1924 δημοσιεύτηκε στη Μόσχα η πρώτη του ποιητική συλλογή με τίτλο *28 Κανουνισανί* (στα οθωμανικά είναι η 28^η Ιανουαρίου). Επί δέκα εφτά χρόνια παραμένει φυλακισμένος σε διάφορες φυλακές της Τουρκίας, το κομμουνιστικό του παρελθόν και η δράση τον οδηγούν σε αντίθεση με το συντηρητικό κλίμα της χώρας και το καθεστώς. Το 1949 διαπρεπείς προσωπικότητες της τέχνης, όπως ο Ζαν Πολ Σαρτρ, ο Πάμπλο Πικάσο και ο Πολ Ρόμπενσον ζήτησαν την απελευθέρωσή του. Στον 12^ο χρόνο της φυλάκισής του έμαθε ότι επρόκειτο να επιστρατευτεί και φοβούμενος ότι αυτό ήταν μια αφορμή για να τον εκτελέσουν αποφάσισε τελικώς να ξαναφύγει για τη Μόσχα, χρησιμοποιώντας την χάρη που έδωσε η κυβέρνηση του Αντνάν Μεντερές σε πολιτικούς κρατούμενους. Όμως το 1951 με την φυγή του από τη Τουρκία τού αφαιρέθηκε η τουρκική υπηκοότητα. Έμεινε στη Μόσχα μέχρι το τέλος της ζωής του. Το 2002 η UNESCO αποφάσισε να ονομάσει τη χρονιά αυτή *Χρονιά Ναζίμ Χικμέτ* θέλοντας να αποδώσει φόρο τιμής για τα εκατό χρόνια από τη γέννηση του μεγάλου ποιητή.

Στην πολυτάραχη ζωή του ο Χικμέτ έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στους αδικημένους της ζωής και στον ανθρώπινο παράγοντα. Καθ' όλη την διάρκεια της ζωής του πολέμησε εναντίον της ανισότητας και υπέρ της φιλίας των λαών. Έλεγε ότι Έλληνες και Τούρκοι είναι αδέρφια και σαν αδέρφια έπρεπε να ζουν. Όταν ξεκίνησε ο απελευθερωτικός αγώνας της Ε.Ο.Κ.Α. παρακινούσε τους Τουρκοκύπριους να ενωθούν με τους Ελληνοκύπριους για τον κοινό αγώνα. Ο τάφος του βρίσκεται στο κοιμητήριο *Νοβοντέβτσι* στη Μόσχα, εκεί όπου αναπαύονται μεγάλες προσωπικότητες της ρώσικης διανοήσης όπως ο Τσέχωφ και άλλοι. Η επιθυμία του να ταφεί κάτω από ένα πλάτανο σ' ένα οποιοδήποτε νεκροταφείο της Μικράς Ασίας δεν έχει πραγματοποιηθεί μέχρι σήμερα.

Το έργο του

Εκτός από ποιήματα όπου αρκετά έχουν μεταφραστεί και μελοποιηθεί στην Ελλάδα, έγραψε και κάποια θεατρικά έργα με σπουδαιότερο το *Ivan Ivanoviç Var miydi, Yok miydi?* (Άραγε υπήρξε ο Ίβαν Ιβάνοβιτς;). Είχε και κάποια προσωνύμια όπως ο ποιητής με το όμορφο πρόσωπο και ο γαλανομάτης γίγαντας. Πολλά από τα ποιήματά του διδάσκονταν στα τουρκικά σχολεία, όμως αργότερα η λογοκρισία τα απαγόρευσε. Αρκετά από τα έργα του μελοποιήθηκαν από τον γνωστό Τούρκο συνθέτη Ζουλφού Λιβανέλι. Τα έργα του μεταφράστηκαν σε παραπάνω από 50 γλώσσες και γενικότερα θεωρείται από τις σημαντικότερες μορφές της τούρκικης λογοτεχνίας. Μετά τον θάνατό του όλα του τα έργα, που ήταν προηγουμένως απαγορευμένα από τη λογοκρισία, εκδόθηκαν και γνώρισαν μεγάλη επιτυχία στην Τουρκία.

Ο Ναζίμ Χικμέτ και η Ελλάδα

Ο Ναζίμ Χικμέτ λάτρευε την αρχαία ελληνική φιλοσοφία. Επίσης έγραψε ένα ποίημα για τον εκτελεσθέντα κομμουνιστή Νίκο Μπελογιάννη με τίτλο *Ο άνθρωπος με το γαρύφαλλο*. Το 1951 κατά την διάρκεια της δίκης του Νίκου Μπελογιάννη από ένα ραδιοφωνικό σταθμό του Βερολίνου ο Χικμέτ έστειλε το παρακάτω μήνυμα προς τους Έλληνες:

Φίλοι κι αδέρφια της ψυχής μου. Εσείς που πέσατε στις φυλακές και στα νησιά της κόλασης, που σας κρατάν αλυσωμένους μες στα στρατόπεδα συγκέντρωσης γιατί πολεμάτε για την ανεξαρτησία, το ψωμί και τη λευτεριά του ελληνικού λαού, δεχτείτε την αγάπη και τον θαυμασμό μου. Οι λαοί της Τουρκίας και της Ελλάδας έχουνε τους ίδιους θανάσιμα μισητούς εχθρούς: τον αγγλοαμερικανικό ιμπεριαλισμό και τους ντόπιους λακέδες του. Οι λαοί της Τουρκίας και της Ελλάδας, φιλιωμένοι ο ένας με τον άλλο, με τη βοήθεια των φιλειρηνικών λαών όλου του κόσμου, θα τσακίσουνε στο τέλος αυτούς τους εχθρούς τους. Αυτό το πιστεύω. Ο δικός σας ένδοξος αγώνας είναι μια από τις πιο λαμπρές αποδείξεις ότι θα νικήσει η υπόθεση της ειρήνης, του ψωμιού και της λευτεριάς. Σας σφίγγω όλους μ' αγάπη στην αγκαλιά μου.

Πολλά από τα ποιήματά του μεταφράστηκαν στα ελληνικά από τον Γιάννη Ρίτσο. Τα ποιήματα αυτά είναι: *Αν με τη μεσολάβηση, Αν η μισή μου καρδιά, Απερίγραπτη λένε, Για τη ζωή, Η πιο όμορφη θάλασσα, Μονάκριβή μου, Όπως ο Κερέμ, Στηθάγχη, Το δίχτυ, Κι αν τα μάτια σου, Λίγα γαρύφαλλα και Μικρόκοσμος*. Ο Γιάννης Ρίτσος είχε πει για το έργο του Χικμέτ ότι πρόκειται για μια ποίηση έντονα κοινωνική, βαθιά ανθρώπινη, θαυμαστά απείριτη, ανεξάντλητη πηγή συγκινήσεων γεμάτη από το ευγενικό δίδαγμα της ευθύνης του ποιητή μπροστά στην εποχή του και στον κόσμο. Επίσης το έργο του *Οι ρομαντικοί* που είναι μια αυτοβιογραφία μεταφράστηκε από τον Κώστα Κοτζιά. Τέλος, ποιήματά του μελοποιήθηκαν από τον Μάνο Λοΐζο, τον Θάνο Μικρούτσικο και τον Μίκη Θεοδωράκη.

Η σχέση του Χικμέτ με την Ελλάδα δεν ήταν μόνο η αγάπη που έτρεφε για την αρχαία ελληνική φιλοσοφία και το ότι γεννήθηκε επί ελληνικού εδάφους αλλά ήταν μια σχέση πιο ανθρώπινη και συναισθηματική. Ο Ναζίμ Χικμέτ καθ' όλη την διάρκεια της φοίτησής του στο Κομμουνιστικό Πανεπιστήμιο στη Μόσχα είχε έρθει σε επαφή με πολλούς Έλληνες οι οποίοι είτε φοιτούσαν είτε απλώς κατοικούσαν στη Μόσχα. Μια από τις πιο προσωπικές σχέσεις με Έλληνα ήταν αυτή με τον Νίκο Ζαχαριάδη, τον μετέπειτα αρχηγό του Κομμουνιστικού Κόμματος της Ελλάδος. Οι δύο άντρες εκτός από κοινές ιδεολογίες μοιραζόντουσαν και τις ίδιες ανησυχίες για

τα ζητήματα που προέκυπταν στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου. Πολλές φορές δε, έκαναν εκτενείς συζητήσεις για την Κύπρο αλλά και για το ποια θα μπορούσε να ήταν η δικιά τους δράση ώστε να έφερναν τους δύο λαούς πιο κοντά. Επίσης, οι δύο φίλοι υπήρξαν και μέλη της τιμητικής φρουράς στην κηδεία του Λένιν.

Ο Χικμέτ πραγματικά μέχρι το τέλος της ζωής του ανησυχούσε για την Ελλάδα. Έβλεπε ότι οι κομμουνιστές της Ελλάδας βίωναν τις ίδιες διώξεις και τα ίδια μαρτύρια με αυτούς της Τουρκίας. Βαθιά μέσα του όμως πίστευε ότι ο ελληνικός και ο τούρκικος λαός θα μπορούσαν με λίγη προσπάθεια να γίνουν παράδειγμα για το πώς δύο χώρες που είχαν προβλήματα στη ιστορία τους θα μπορούσαν να ξεχάσουν τις όποιες διαφορές και να ενωνόντουσαν για να γίνει η Μεσόγειος μια θάλασσα φιλίας.

Τέλος παρακάτω γίνεται αναφορά στο γράμμα που έστειλε ο Ναζίμ Χικμέτ προς τον ελληνικό λαό και μεταδόθηκε το 1951 από τον Ραδιοφωνικό Σταθμό της Βαρσοβίας, απόδειξη όλων αυτών που γίνεται αναφορά νωρίτερα:

Αδέλφια Έλληνες,

Υπάρχουν δύο Τουρκίες και δύο Ελλάδες. Η αληθινή και η ψεύτικη. Η ανεξάρτητη και η δουλική. Η μια είναι η Ελλάδα του Μπελογιάννη και των χιλιάδων Ελλήνων πατριωτών που υποφέρουν στις φυλακές. Η πατρίδα του ελληνικού λαού. Αυτή είναι η γνήσια Ελλάδα. Είναι η Τουρκία με τους χιλιάδες τούρκους πατριώτες, που σαπίζουν στα μπουντρούμια. Η Τουρκία του τούρκικου λαού. Αυτή είναι η γνήσια Τουρκία.

Υπάρχουν και η Τουρκία και η Ελλάδα του Μεντερές και του Πλαστήρα. Είναι οι επίσημες, όχι οι πραγματικές. Είναι αυτές που με τους ελάχιστους υποστηρικτές τους, ξεπούλησαν και τις δύο χώρες στον αμερικάνικο ιμπεριαλισμό.

Τώρα τελευταία, κάτω απ' τις αμερικάνικες ευλογίες, ο Μεντερές και ο Πλαστήρας έσφιξαν τα χέρια στην Αθήνα. Τα ματωβαμμένα χέρια τους, που στέλνουν τούρκους και Έλληνες στρατιώτες στην Κορέα. Τα ματωβαμμένα χέρια τους που ετοιμάζουν νέο πόλεμο. Έβγαλαν και επίσημο ανακοινωθέν και μίλησαν για ελληνοτουρκική φιλία. Τη φιλία αυτή την καταλαβαίνουμε όλοι.

Να χτυπούν μαζί τους αγωνιστές του τούρκικου και ελληνικού λαού, που παλεύουν για την ανεξαρτησία, ειρήνη και ελευθερία. Να αλέσουν στον ίδιο αμερικάνικο κρεατόμυλο, παιδιά του ελληνικού και του τούρκικου λαού. Να υποχρεώσουν το λαό της Τουρκίας και της Ελλάδας, να σκύβει το κεφάλι και να προσκυνάει τα αφεντικά τους και τα αφεντικά των αφεντικών τους.

Όμως οι λαοί της Τουρκίας και της Ελλάδας, δίνουν πέρα για πέρα διαφορετικό νόημα στην ελληνοτουρκική φιλία. Γι' αυτούς η φιλία σημαίνει κοινό αγώνα για την απελευθέρωση της πατρίδας τους. Για την εθνική ανεξαρτησία, για την ευτυχία, για να μπορούν να γεύονται πλάι πλάι στο αδελφικό τραπέζι της φιλίας το ψωμί και τις ελιές του τόπου τους.

Ο τούρκικος και ο ελληνικός λαός, θέλει να στείλει στο διάβολο τους ξένους καταχτητές. Τους εμπειρογνώμονες για τα βασανιστήρια, και τους εμπειρογνώμονες για την οικονομική καταστροφή.

Στις καρδιές του τούρκικου και του ελληνικού λαού, υπάρχουν τα ίδια αισθήματα. Αγάπη στις πατρίδες τους, αγάπη στη Σ.Ε., τις Α. Δημοκρατίες, τη Μεγάλη Λαϊκή Κίνα. Κάθε εξαρτημένο και μισοεξαρτημένο λαό, που αγωνίζεται για την εθνική ανεξαρτησία. Αγάπη για

το Κορεάτικο λαό. Αγάπη για τους τίμιους Αμερικανούς. Αυτή τη σημασία έχει η φιλία ανάμεσα στον τούρκικο και τον ελληνικό λαό.

Φίλοι μου Έλληνες,

Πρέπει ν' αγωνιστούμε μαζί, χέρι με χέρι για την εθνική ανεξαρτησία των χωρών μας, για τη δημοκρατία ενάντια σε κάθε εκδήλωση φασισμού, ενάντια στους ιμπεριαλιστές. Έτσι η φιλία μας θα γίνεται μέρα με τη μέρα πιο ισχυρή.

Σαν εκπρόσωπος του λαού μου, μπορώ να σας πω, ότι ο τούρκικος λαός αγαπάει τον ελληνικό λαό και νοιώθει θαυμασμό, για τα ηρωικά του κατορθώματα. Μπορώ να σας πω, ότι οι τούρκοι αγωνιστές μάθαιναν ακόμα και μέσα στη φυλακή, τα νέα από τους απελευθερωτικούς αγώνες του λαού και του λαϊκού σας στρατού. Μπορώ να σας πω, ότι παρακολουθούσαν τα γεγονότα στην Ελλάδα με δάκρυα στα μάτια. Ο τούρκικος λαός ήταν στο πλευρό του ελληνικού λαού, στις τραγικές και ηρωικές αυτές μέρες και θα είναι και στο μέλλον πάντα στο πλευρό του.

Αδέλφια μου Έλληνες,

Εδώ και δέκα μέρες βρίσκομαι στην Ουγγαρία. Η Ουγγαρία είναι μια απ' αυτές τις θαυμάσιες χώρες που μεσ' τη λεύτερη και ειρηνική ζωή χτίζουν την ευτυχία τους. Σ' αυτό το ανεξάρτητο και αυτοκυβερνούμενο κράτος, κανείς δεν κάνει προπαγάνδα για πόλεμο.

Επισκέφθηκα μια θαυμάσια κατασκήνωση πιονέρων στην Βουδαπέστη, όπου βρήκα επίσης και ελληνόπουλα. Όλα ήταν ροδοκόκκινα σαν τα μήλα της πατρίδας μας. Παίζαν, τρέχαν, τραγουδούσαν και μάθαιναν μαζί με τα αδελφάκια τους τα ουγγαρεζόπουλα. Όταν περνούσαμε από μπροστά τους ένα μικρό κοριτσάκι ρίχτηκε στο λαιμό μου, και φώναζε ζωηρά : «Να φτιάσετε τέτοιες κατασκηνώσεις, όσο μπορείτε γρήγορα και για τα αδέλφια μας στην Ελλάδα και την Τουρκία». Δάκρυσα και της έδωσα την υπόσχεση ότι οι λαοί της Τουρκίας και της Ελλάδας, θα γίνουν γρήγορα ανεξάρτητοι και ελεύθεροι.

Φίλοι μου,

Σας μιλώ σαν ένας τίμιος άνθρωπος, σαν φίλος, σαν ποιητής του λαού μου, σαν ένας πατέρας, και σας λέω, ότι τα παιδιά που ζούνε εδώ στην Ουγγαρία ζούνε κάτω από τις καλλίτερες συνθήκες. Είναι όλα γερά. Δεν κόβουν τους δεσμούς τους με το λαό τους. Μιλούν όλα θαυμάσια ελληνικά. Ο λαός της Ουγγαρίας τους παραστέκεται στοργικά. Όλα αυτά ζητούν από σας, να λευτερώσετε την Ελλάδα από τα νύχια των ιμπεριαλιστών και φασιστών. Να φτιάσετε μια ανεξάρτητη, λεύτερη, ευτυχισμένη Ελλάδα. Έτσι τα παιδιά του λαού θα 'χουν δικαίωμα στο γέλιο και στη ζωή.

Ο Ναζίμ Χικμέτ και το θέατρο

Παρ' όλο που ο Χικμέτ είναι γνωστός για τα ποιήματά του, έχει διαπρέψει και στην συγγραφή θεατρικών έργων, ένα κομμάτι που παρουσιάζει μεγαλύτερο ενδιαφέρον από την υπόλοιπη λογοτεχνική του δράση. Ο Ναζίμ Χικμέτ καθ' όλη την διάρκεια της ζωής του ασχολήθηκε συστηματικά με το θέατρο. Αυτά κυρίως που τον ώθησαν να ασχοληθεί με το θέατρο ήταν κάτι παραδοσιακές τοπικές παραστάσεις που παίζονταν στα πανηγύρια. Επίσης τον επηρέασαν αρκετά η δυτική κουλτούρα και κυρίως ο Οθέλλος του Ουίλλιαμ Σαίξπηρ. Η πρώτη του συγγραφική θεατρικού έργου ήταν, όταν -ως καθηγητής σχολείου- κατέγραφε τους διαλόγους της τοπικής

κοινωνίας χωρίς όμως ποτέ να τους εκδώσει. Αργότερα αρχίζει η πραγματική του ενασχόληση με το θέατρο. Η θεατρική του δράση χωρίζεται σε τρεις φάσεις:

Η πρώτη φάση ξεκίνησε το 1921 με το πρώτο ταξίδι του Χικμέτ στη Ρωσία. Πριν φτάσει στη Μόσχα έκανε μια στάση για περίπου έξι μήνες στο Μπατούμι της Σοβιετικής Γεωργίας. Διάβασε αρκετά γαλλικό θέατρο και τον συνάρπασαν οι παραστάσεις Βοντβίλ της περιοχής. Έτσι αποφάσισε να γράψει και αυτός θέατρο. Την περίοδο 1921-1924 στη Μόσχα έγραψε τα εξής έργα: *Mustafa Suphi Olayı* (Το συμβάν του Μουσταφά Σουπχί), *Kabahat Kimde* (Ποιος φταίει), *Kapitalizmin son merhalesi emperyalizmi?* (Η τελευταία διαβάθμιση του Καπιταλισμού είναι ο Ιμπεριαλισμός;) και το ημιτελές *Ayin Ondörtü* (Στις 14 του μηνός). Το πρώτο του έργο που παραστάθηκε ήταν το *Mustafa Suphi Olayı*. Αυτό το έργο το έγραψε επηρεασμένος από τον πνιγμό δεκαπέντε αγαπημένων καθοδηγητών του τουρκικού κομμουνιστικού Κόμματος με πρώτον απ' όλους τον Μουσταφά Σουπχί. Λέγεται δε ότι ο πνιγμός ήταν έργο των κεμαλιστών. Αργότερα έγραψε μελέτες για την ρώσικη σκηνή και προσπάθησε να εξηγήσει την έννοια του σκηνοθέτη και κυρίως της σκηνογραφίας και της ενδυματολογίας.

Το 1926 μαζί με τον πολύ καλό του φίλο Ekk και κάποιους άλλους νέους δημιούργησαν μια θεατρική ομάδα με το όνομα *Metla*, το οποίο στα ρώσικα σημαίνει σκούπα. Επίσης νοίκιασαν έναν χώρο και άρχισαν την θεατρική τους δράση. Ασχολήθηκαν κυρίως με το να μετατρέπουν θεατρικά έργα του Ίψεν και άλλων γνωστών ευρωπαίων συγγραφέων σε κωμωδίες. Αυτή όμως η ομάδα δεν ευδοκίμησε καθώς έξι μήνες αργότερα διαλύθηκε. Στη συνέχεια πέρασε αρκετό χρόνο στο τσίρκο της Μόσχας όπου παίζονταν έργα του Μαγιακόφσκι. Το κοινό της Μόσχας άρχισε να δείχνει ενδιαφέρον για τα έργα του Χικμέτ έτσι άρχισε σιγά σιγά να γίνεται γνωστός ως συγγραφέας στην Ρωσία. Το ενδιαφέρον του κοινού και ο σοβιετικός μοντερνισμός τον επηρέασαν για να εξελίξει την γραφή του.

Το 1928 επέστρεψε στη Τουρκία και έτσι ξεκίνησε η δεύτερη φάση της θεατρικής του δράσης. Αρχικά ο πολύ καλός του φίλος Μουχσίν Ερτουρούλ (1892-1979) του ζήτησε να ασχοληθεί επίσημα με το θέατρο και να αρχίσει να γράφει έργα δραματικά σαν αυτά που γράφονται στην Δύση, με σκοπό να τα στείλει στον λογοτεχνικό διαγωνισμό *Darülbedayi* ώστε να γίνει γνωστή στον κόσμο η εξοικείωση του Χικμέτ με το ρώσικο τρόπο γραφής. Ο Χικμέτ δέχτηκε και έγραψε ένα έργο με τίτλο *Kafatası* (Κρανίο), το οποίο είχε θέμα ένα γιατρό που προσπαθούσε να βρει το φάρμακο για την φυματίωση και τις προσπάθειες διαφόρων με αντίθετα συμφέροντα να τον σταματήσουν. Το έργο είχε μεγάλη επιτυχία γιατί ο συγγραφέας κατάφερε να περάσει στον κόσμο αυτό ακριβώς που ήθελε και έτσι ακριβώς όπως το ήθελε.

Το επόμενο έργο του Χικμέτ *Bir ölü evi* (Ένα νεκρό σπίτι) δεν γνώρισε επιτυχία αλλά παίχτηκε στο *Darülbedayi*. Το τελευταίο έργο που παραστάθηκε στο *Darülbedayi* το 1935 ήταν το *Unutullan adam* (Ο ξεχασμένος άνθρωπος) και πρωταγωνιστής ήταν ο Ερτουρούλ. Την ίδια χρονιά ο Ερτουρούλ ζήτησε ακόμη ένα έργο από τον Χικμέτ ο οποίος με το όνομα Σελμά Μουχτάρ πλέον έγραψε την οπερέτα *Bu bir rüyadır* (Αυτό είναι ένα όνειρο). Αναγκάστηκε να αλλάξει το όνομά του διότι διωκόταν από τον νόμο λόγω της πολιτικής του ιδεολογίας. Σε όλα εκείνα τα χρόνια των διώξεών του κυκλοφορούσε επίσης με τα ονόματα: Ορχάν Σελίμ, Αχμέτ Ογούζ, Μουμτζέζ Οσμάν και Ερτζουμέντ Έρ. Το 1938 φυλακίστηκε. Μέσα από την φυλακή έγραψε τα έργα: *Yolcu* (Ο Ταξιδιώτης), *Sabahat* (Σαμπαχάτ = τουρκικό γυναικείο όνομα), *Evler yıkılınca* (Όταν γκρεμίζονται τα σπίτια), *Allah rahatlık versin* (Ο Θεός να δώσει άνεση), *Insanlık ölmedi ya* (Η ανθρωπιά δεν πέθανε), *Ferhad ile Şirin* (Ο Φερχάντ και η Σιρίν) και το *Yusuf ile Menofis* (Ο Γιουσούφ και ο

Μενόφης). Τα έργα αυτά έμοιαζαν πολύ ως προς το ύφος και τον τρόπο γραφής τους.

Το 1951 με την επιστροφή του στη Μόσχα ξαναέγραψε το έργο *İnsanlık ölmedi ya* αυτή την φορά όμως με το τίτλο *Enayi* (Ο ηλίθιος) και κρατώντας το θέμα αλλά αλλάζοντας την σειρά των γεγονότων. Τα έργα *Ferhad ile Şirin* και *Yusuf ile Menofis* ήταν τα αγαπημένα του. Με το ταξίδι αυτό στην Ρωσία ξεκίνησε και η τρίτη φάση της θεατρικής του δράσης, η χρυσή του εποχή, όπως ονομάστηκε. Ο Ναζίμ Χικμέτ παρ' όλα τα προβλήματα υγείας που τον ταλαιπωρούσαν συνέχισε δυναμικά τη συγγραφή και ενασχόληση με το θέατρο και βρέθηκε στο ζενίθ της καριέρας του. Έγραψε για τα βιώματά του στην Τουρκία αλλά και σενάρια για τον κινηματογράφο. Εξέλιξε κάποια παλιά του έργα και ξαναέγραψε από την αρχή κάποια άλλα. Τα έργα του σε γενικό σύνολο παίχτηκαν σε πάρα πολλά θέατρα στην Ρωσία και η δραματουργία του αγαπήθηκε πολύ. Το *Yusuf ile Menofis* παίχτηκε περισσότερο απ' όλα τα έργα του. Το 1956 το *Yusuf ile Menofis* παίχτηκε στα ρώσικα, στα γερμανικά και στα τσεχικά. Το 1958 έγραψε το *Istasion* (Ο σταθμός) το θέμα του οποίου ήταν παρόμοιο του *Yolcu* αλλά με προσθήκη γεγονότων της Σοβιετικής κοινωνίας. Το 1959 έγραψε το *Inek* (Αγελάδα) ένα έργο με φανταστικό θέμα διασκεδαστικού χαρακτήρα. Μετά έγραψε το *Demoklesin kılıcı* (Η δαμόκλειος σπάθη), το *Tartuf 59* (Ταρτούφος 59), το *Yalancı tanık* (Ο ψευδομάρτυρας) και τελευταίο το *Kör padişah* (Ο τυφλός σουλτάνος).

Αυτές ήταν οι τρεις φάσεις του θεατρικού βίου του Ναζίμ Χικμέτ. Νωρίς στην καριέρα του εξήγησε ο ίδιος τον λόγο που τον έκανε ν' αγαπήσει το θέατρο σε ένα άρθρο με τίτλο *Oyunlarım Üstüne* (Περί των έργων μου). Εκεί λοιπόν έγραψε ότι στην ηλικία των οκτώ ετών είδε μια παράσταση οθωμανικού Καραγκιόζι σε μια γιορτή περιτομής στην Κωνσταντινούπολη. Το μόνο που θυμόταν από αυτή την παράσταση ήταν οι σκιές και οι φωνές των καραγκιοζοπαιχτών, ανέφερε ο Χικμέτ. Αργότερα το 1915 στη Κωνσταντινούπολη είδε την πρώτη του οπερέτα από έναν αυστριακό περιοδεύοντα θίασο με πρωταγωνιστή τον Μιλόβιτς. Μετά ξεκίνησε η εποχή του *Darülbedayi*. Αυτή που τον ώθησε να ασχοληθεί με το *Darülbedayi* ήταν η Ελίζα Μπενεμετζιάν, μια ηθοποιός από την Αρμενία και ο πρώτος έρωτας του Χικμέτ. Στο άρθρο ανέφερε ότι αν και έχουν περάσει πολλά χρόνια ακόμα κρατούσε στη μνήμη του το πρόσωπο εκείνης της κοπέλας και τη μεγάλη συνεισφορά των Αρμενίων στην εξέλιξη του τούρκικου θεάτρου.

Μεγάλος του πόθος ήταν να γράψει ένα έργο και να το δώσει στο *Darülbedayi* ώστε να πρωταγωνιστούσε η Ελίζα, έτσι έγραψε το *Ocakbaşı* (Το τζάκι). Όμως το έργο δεν παραστάθηκε ποτέ γιατί ο Χικμέτ έπρεπε να φύγει στην Ανατολία για τον πόλεμο. Στο ίδιο άρθρο ανέφερε ότι ένα από τα μεγαλύτερά του όνειρα που δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ ήταν να γράψει την ζωή του Καρλ Μαρξ σε θεατρικό έργο. Τέλος, έγραψε ότι αυτό που πραγματικά τον έθεσε στην υπηρεσία του θεάτρου ήταν ο σοβιετικός μοντερνισμός και τα θεάματα που είχε τη τύχη να δει στην Ρωσία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Morgenthau, H. (1998). *Τα μυστικά του Βοσπόρου*. Αθήνα: Εκδόσεις Τροχαλία.
- Sevda Şener, S. (2002). *Nazim Hikme' tin Oyun yazırılığı, T.C.* Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Yılmaz Onay k.a., (1996). *Nazim Hikmetin Tiyatrosu*, Istanbul: Nazim Hikmet ve Sanat Vakfı Yayınları.
- Ζεβγας, Α. (1993). *Ο φουτουρισμός: Οι φουτουριστές υπηρέτες του φασισμού στο φως του*
- Ηλιάδης, Μ. (2007). *Το Απόρρητο Ημερολόγιο της Κ.Υ.Π. για την Κύπρο*. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδερη.

- Καραβίας Σ. κ.α., (1933). *Παγκόσμιος Ιστορία 2B*. Αθήνα: Εκδόσεις Ελευθερουδάκης.
- Καργάκος, Σ. (1976). *Γενική ιστορία*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.
- Λιβανελί, Ζ. (1999). *Ο Μεγάλος Ευνούχος της Κωνσταντινούπολης*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Μαρξισμού. Αθήνα: Εκδόσεις Γκοβόστη.
- Μπίτσιος, Δ. (1977). *Κρίσιμες Ώρες*. Αθήνα: Εκδόσεις Εστία.
- Χικμέτ, Ν. (1978). *Ποιήματα των 9-10*, μτφ, Μάρκαρης Πέτρος, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Διανόηση.

Βιογραφικό: Ο Μπουγιουκλού Χασάν γεννήθηκε στο Στήριγμα Ξάνθης, σπούδασε στην Παιδαγωγική Ακαδημία Θεσσαλονίκης και στο Τμήμα Θεάτρου του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Τα τελευταία χρόνια εργάζεται στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση ως θεατρολόγος, στα κοινωνικά φροντιστήρια απομακρυσμένων περιοχών και ασχολείται με την συγγραφή και μετάφραση λογοτεχνικών και θεατρικών κειμένων.

Στοιχεία επικοινωνίας: E-mail <mpou.xasan@gmail.com>